

Драчко-Єрмоленко Є. В.

аспірант

*Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-333-3-13>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОЩАДНИХ БАНКІВ ІТАЛІЇ ТА ФРАНЦІЇ

Досвід двох провідних європейських країн – Франції та Італії – представляє інтерес для розуміння особливостей ощадних банків. Для цього варто охарактеризувати статус таких спеціалізованих банків.

Перший французький ощадний банк був заснований у Парижі 22 травня 1818 року. Ці ощадні банки, створені з приватної ініціативи, мали на меті зробити заощадження доступними для широких верств населення. Ощадні вклади були передані до Державного депозитного банку (Caisse des Dépôts), який використовував їх для державного фінансування та платив ощадним банкам винагороду.

У 1950 року ощадним банкам також дозволено надавати позики муніципалітетам. З 1 січня 2000 року ощадні каси є кооперативними кредитними установами приватного права. Кооперативні паї були продані місцевим ощадним товариствам, а отримані державою надходження були спрямовані на підтримку Пенсійного фонду.

Після введення в дію Загального закону про банківську діяльність 1984 року ощадні банки стали справжніми універсальними банками і, таким чином, поставлені нарівні з іншими французькими банками з точки зору їх бізнесу. Французькі ощадні банки активно фінансують домогосподарства, малий і середній бізнес та будівництва соціального житла.

У Франції з 1 січня 2000 року кооперативні кредитні установи приватного права повинні були продати паї кооперативу. Акціонерами є 100% місцевих ощадних компаній (Sociétés Locales d'Épargne), а у свою чергу вони належать широкому колу акціонерів (клієнтам, працівникам та місцевим органам влади). При цьому дотримується кооперативний принцип: один член має один голос. На сьогодні група ощадних банків має близько 4,4 мільйона кооперативних пайовиків з акціями у

185 ощадних компаніях [1]. Максимальна частка місцевої влади в ощадній компанії становить 20%. Ощадними банками керує рада директорів з 2–5 членів, висунутих наглядовою радою, а їх призначення підлягає схваленню корпорацією ВРСЕ, центральною установою ощадних банків. Наглядова рада Caisse d'Épargne обирається з числа пайовиків кооперативу на щорічних загальних зборах. З загальної кількості 19 членів наглядової ради мінімум 11 і максимум 15 обираються загальними зборами акціонерів, від 1 до 3 – місцевими органами влади і стільки ж – працівниками.

З початку 2009 року ощадні банки взяли на себе зобов'язання виділяти 1% своїх відсоткових і комісійних доходів до відрахування витрат на ризики на завдання підвищення суспільного добробуту. У 2006 році співпраця між французькими ощадними банками (Caisse d'Épargne) і Volksbanken (Banques Populaires) почалася з заснування спільної дочірньої компанії – Natixis. Згодом хвиля злиття в 2007 і 2008 роках скоротила кількість французьких ощадних банків до 15 установ. Далі державою була проведена інтеграція 15 «Ощадних кас» (Caisse d'Épargne) та 14 «Народних банків» (Banques Populaires) в групу ВРСЕ (Banques Populaires Caisse d'Épargne). В результаті нова структура стала однією з чотирьох найбільших французьких банків.

У серпні 2013 року Groupe ВРСЕ провела внутрішню реструктуризацію. До того часу корпорація Natixis володів 20% акцій кожного з ощадних банків і Volksbanken через сертифікати участі у кооперативах (Certificats d'investissement coopératifs, CIC) без права голосу. Завдяки успішному викупу CIC місцеві ощадні компанії стали 100% власниками ощадних банків. У травні 2017 року ощадні банки Caisse d'Épargne Nord France Europe і Caisse d'Épargne Picardie об'єдналися в ощадний банк Caisse d'Épargne Hauts de France, а 5 грудня 2017 року Banque Populaire Atlantique і Banque Populaire de l'Ouest об'єдналися, утворивши Banque Populaire Grand Ouest. У 2018 році було створено Caisse d'Épargne Grand Est Europe і здійснено злиття Caisse d'Épargne d'Alsace і Caisse d'Épargne Lorraine Champagne-Ardenne.

У 2022 році французькі ощадні банки пожертвували загалом 22,8 млн євро на реалізацію загалом 1216 соціальних, культурних або благодійних проектів на місцевому рівні. Крім того, згідно з Валютно-фінансовим кодексом Франції, ощадні банки зобов'язані сприяти будівництву соціального житла та економічному розвитку регіонів, а також забезпечувати доступ до фінансових послуг для всіх верств населення.

Центральна установа Banques Populaires Caisse d'Épargne (BPCE) – спільна центральна установа французьких ощадних банків і народних банків. Група BPCE (Groupe BPCE) включає ще 26 фінансових установ. У жовтні 2019 року BPCE купила 50,1% акцій Oney Bank, провідного постачальника споживчих кредитів. BPCE, що належить спільно і в рівних частках банкам Banque Populaire і Caisses d'Épargne, відповідає перед регуляторними органами за достатність капіталу, ліквідність і управління ризиками Групи.

Ця установа (група) працює за універсальною кооперативною банківською моделлю. Groupe BPCE є другою за величиною банківською групою Франції, вона працює у сферах роздрібного банківського обслуговування та страхування у Франції через дві основні мережі Banque Populaire та Caisse d'Épargne, а також Banque Palatine та Oney. Група також здійснює свою діяльність у всьому світі, надаючи послуги з управління активами (Natixis Investment Managers), і оптові банківські операції (Natixis Corporate & Investment Banking). Однак у центрі стратегії лежить роздрібний банкінг. Станом на 31.12.2022 BPCE обслуговує понад 35 мільйонів клієнтів, зусиллям 100 тис. працівників, присутність у понад 40 країн [2].

Кооперативні акціонери володіють 100% капіталу банків Banques Populaires і Caisses d'Épargne через кооперативні акції. Їхні представники складають ради директорів Banques Populaires та керівні та наглядові ради Caisses d'Épargne. Банки Banques Populaires і Caisses d'Épargne володіють по 50% капіталу BPCE.

Перші ощадні банки (Casse di Risparmio) в Італії були засновані на початку 19 століття як установи з подвійною місією. З одного боку, вони мали надавати банківські послуги населенню, а з іншого – переслідувати благодійні цілі. Починаючи з 1990-х років, спочатку державні ощадні каси були перетворені на діючі акціонерні компанії з приватними спонсорськими фондами. У цьому процесі філантропічна роль ощадних кас була покладена на спонсорські фонди.

В Італії лібералізація банківського сектору призвела до перетворення ощадних кас на публічні компанії: пайова власність була передана фондам. Спочатку державні фонди були перетворені на приватні фонди, потім вони були зобов'язані продати свої контрольні пакети акцій банківських акціонерних компаній:

– У 1990 році законом була проведена «формальна» приватизація банків шляхом зобов'язання утримувати більшість акцій через фонди.

– У 1998 році новий закон передбачив «матеріальну» приватизацію шляхом запровадження обов'язкового продажу більшості акцій.

– У 2005 році припинено виняток з оподаткування на продаж акцій ощадних банків, чим завершений процес приватизації.

Підґрунтям для приватизації італійських ощадних банків була політична воля зробити банківський сектор більш ефективним і зменшити валовий борг держави до введення євро (т. з. «маастрихтський критерій»).

У рамках приватизації ощадних кас більшість фондів-спонсорів були змушені продати свої контрольні пакети акцій ощадних кас. Це сприяло консолідації італійських ощадних кас. Велика кількість ощадних банків була об'єднана в два великі конгломерати Unicredit та Intesa Sanpaolo, серед акціонерів яких все ще є деякі фонди. Нині існує 86 фондів: 5 невеликих фондів володіють пакетами більше 50% акцій; 45 фондів мають менш ніж 50% акцій у банках; 36 фондів без права прямої участі в капіталі ощадних банків та 5 найбільших фондів, на які разом припадає 48,4% загального капіталу фондів, це: Fondazione Cariplo, Compagnia di San Paolo, Fondazione C. R. Torino, Fondazione C. R. Padova e Rovigo, Fondazione C.R. Firenze.

Юридично ощадні банки в Італії більше не є окремою групою кредитних установ. Асоціація ощадних банків ACRI, створена у 1912 році, включає 100 членів (82 банківських фондів, 10 акціонерних банків, що є колишніми ощадними банками, та 8 місцевих асоціацій).

В Італії у 1962 році для ощадних банків з'явилася можливість відкривати філії по всій країні за схваленням центрального банку. Установи-спонсори, які спочатку були створені як фонди публічного права, тепер повністю передані фондам приватного права. До кінця 2005 року фондам також довелося зменшити свої пакети акцій у відкритому товаристві з обмеженою відповідальністю до рівня нижче 50%. Це не стосується фондів з капіталом до 200 мільйонів євро. На кінець 2021 року загальні активи ощадних банків становили 85 млрд євро, депозити – 60,8 млрд євро, а капітал – 5 млрд євро, усього нараховувалось 1384 філіалів та персонал 10,9 тис. осіб. Найбільші ощадні банки (Banca Varige Spa, Banca di Sardegna Spa, Banca C. R. Asti Spa) мають загальні активи в діапазоні 14-22 млрд євро, а мережу відділень від 210 до 380 [3].

Порівняння досвіду двох країн дозволяє визначити спільну генезу ощадних банків як кооперативних установ з наступною приватизацією. Суттєва різниця існує не лише в універсалізації, але й у масштабах бізнесу.

Література:

1. Gieseler J. (August 1, 2023) The Savings Banks Organisation in France. Available at: <https://www.dsgv.de/en/savings-banks-financegroup/international-savings-banks.htm>
2. Groupe BPCE Financial Report, 2022. Available at: <https://newsroom-en.groupebpce.fr/news/full-year-2022-and-q4-22-results-of-groupe-bpce-6082-53927.html>
3. Gieseler J. (August 1, 2023) The Savings Banks Organisation in Italy. Available at: <https://www.dsgv.de/content/dam/dsgv-de/englische-inhalte/country-reports-2023/Country%20Report%20Italy%202023.pdf>